

IZTOK ALIDIČ

STRUPENO POSLANSTVO ZAGE P.

(Parodična retro seansa)

Osebe:

ZAGA PASTOR (dekle, priležnica in begunka, 18 let)

JANKO ŠPAJZELJ (njen šocelj, taboriščnik in bombaš, 46 let)

IVANKA ŠPAJZELJ (njegova nezvesta žena, 34 let)

MARIJA ŠPAJZELJ (Ivankina mati, nergačka 73 let)

DOMEN MAŽGON (komandir ljudske milice, poročnik, 28 let)

MARTIN GRABNAR: (miličar 34 let)

HAJRUDIN BRKIĆ: (miličar, 41 let)

ZMAGO VILHAR (belogardistični poročnik, skrivač, 31 let)

MAJA ŠPAJZELJ (Jankova hči, 8 let)

MEDVED (taboriščni poštar, 7 let)

GLAS DOMOBRANCA

GLAS ŠKUFCE

Dogaja se v aprilu v Prekmurju, zatem juliju in avgustu 1945 na Dolenjskem ter v ujetniškem lagerju za nepreverjene disidente v Kočevskem Rogu in sicer do poletja 1946

MOŠKI GLAS V OFFU, KO SE ODPRE ZAVESA, VENDAR JE ZADAJ ŠE TEMA:

Pričujoči dogodek je povzet po pripovedovanju, danes 90 letne Zage Pastor, ubežnice, manipulantke in špekulantke, ki je poleti 1946, preoblečena v medveda, sicer kočevskega taboriščnega poštarja, pobegnila iz ujetniškega taborišča nove oblasti v Kočevskem Rogu. Danes stanujoča Bulvar Žukov 1744, stanovanje 387, Moskva, Rusija.

Slika št. 1:

Notranjost starega mlina ob Ledavi - Prekmurje

*Prekmurje, konec maja 1945. Notranjost starega razpadlega mlina. Janko spi na tleh, zavrt v koc. V daljavi se sliši zamolkel zvok ruskih topov, ki osvobajajo Prekmurje. Droben žarek sveti skozi preperelo streho naravnost na Jankovo glavo. Janko je pod kocem še vedno oblečen v progasto taboriščno uniformo, pokrit pa je še z dolgim mornarskim vojaškim plaščem, verjetno pobranim iz nemške Kriegsmarine. Za začetek bomo v prostor spustili samo glasove, kot da bi hoteli v živo prikazati sanje samo v obraz osvetljenega spečega možakarja v poltemi. **Janko sanja.***

Takole gre posnetek in kasneje glasovi v offu:

OGLASI SE FRAJTONERICA Z OTOŽNO, TIPIČNO SLOVENSKO MELODIJO. VRIŠČ OTROK, KI SE KEPAJO IN KAJPADA ČLOVEŠKI GLASOVI. VSE V OFFU.

ŠPAJZLJEV GLAS: Kam me vodite, zaboga?

GLAS DOMOBRANCA: Najprej v arest v Novo Mesto, kjer boš zaslišan, potem pa v lager, Špajzelj, da boš vedel, kaj pomeni rdeče paradajzarice na našo vojsko metat! Na vojsko, ki je od Kristusa poslana!

ŠPAJZLJEV GLAS: To bo pomota, gospod domobran. Bombe nisem zadegal na vas, Bog vas obvaruj, pač pa na ženo Ivanko, vlačugo umazano! Bomba ni eksplodirala!

GLAS DOMOBRANCA: Boš že tam prepeval! Marš!

ŠKUFCEV GLAS: Pa jaz? Zakaj pa jaz? Jaz nimam nič s tem, še v žlahti nisem s Špajzljem!

GLAS DOMOBRANCA: Ti pa drži gobec, Škufca! Nisem poklican, da bi razsojal! Marš!

TONSKI EFEKT: HARMONIKA IN KORAKANJE OKOVANIH VOJAŠKIH ČEVLJEV PO TLAKU. ROPOT ČEVLJEV POČASI POTIHNE, TUROBNI ZVOK HARMONIKE PA ŠE VEDNO ODMEVA.

Čez čas se prostor našega prekmurskega mlina osvetli. Zdajci se pritihotapi v prostor še ena oseba, tudi oblečena v temen plašč s kapuco. Po nervozi se vidi, da se prišlek skriva, ker najprej gleda skozi okna, skrivoma odmika stare zavese, potem pa se spotakne ob Jankovo ležečo postavo na tleh. Postelja ob steni je prazna.

ZAGA: Hopsasa!

JANKO: (Se zbudi, skoči pokonci in skuša skriti progasto lagersko uniformo): Undrajsasa! Kdo si?

ZAGA: Zaga,... mi je ime.

JANKO: Ženska torej... Izgledaš kot fant. In ostrižena na golo...

ZAGA: *(odkrije svoj velik plašč, kot vojer. Spodaj kombineža. Vojaški visoki čevlji, Globok dekolte, veliki obroči v ušesnih mečicah, kot pri cigankah)* Pa nisem fant!

JANKO *(počasi vstane in se prične oblačiti)*: Sama?

ZAGA: Aha...

JANKO: Bežiš pred kom?

ZAGA: Ja... Ubila sem Rusa. Včeraj. Ravno od maše sem šla, zarana.

JANKO: Te je zvlekel v mlado koruzo?

ZAGA: Ta je še prenizka. V zeleno podrast gozda, ob cesti, ki vodi v Soboto, tam me je skušal...

JANKO: Je bilo hudo...?

ZAGA: Še preden je zlezel vame, sem se mu zagrizla v vratno aorto.

JANKO: In?

ZAGA: Izkrvavel je kot zaklan kopun. Nekaj časa se je še spotikal čez strnišča, kolovratil z gatami pod kolena in se drl «пиздатый!»

JANKO: Kako?

ZAGA: «пиздатый!»

JANKO: Ruske besede. Pa zdaj? Te iščejo?

ZAGA: Seveda me iščejo, striček. Ubila sem enega od osvoboditeljev Sobote in celega Prekmurja. A pustiva to. Tudi na vašem obrazu berem, da ste hudo trpeli. Tudi vi bežite?

JANKO: Ne bežim. Vračam se. Ne spoznaš značilne obleke?

ZAGA: Lageraš?

JANKO: Ja. Vračam se domov ... daleč je še moja zelena Dolenjska...

(Od zunaj se v offu zasliši značilna ruska govornica in lajež psov. Janko in Zaga se nemo spogledata in se skrijeta pod posteljo. Glasovi se počasi poležejo. Nastopi tišina. Počasi zlezeta ven. Janko se uleže na posteljo, Zaga pa poleg njega)

ZAGA: Objemite me, stričko! Tako nama bo topleje.

JANKO: Kajpak... seveda. O, kam sem spet padel!

ZATEMNITEV IN ZAVESA *(Menjava scene)*

V OSPREDJE, se pravi v krog reflektorskega špica pride pred zaprto zaveso medved s poštarsko torbo. Na glavi ima šapko poštarja. Pred navideznimi vrati pritisne na navidezen zvonec. Pozvoni. Čaka. Iz torbe potegne pismo.

MEDVED *(Ruski naglas):* Zaga Pastor! *(Ker ni odgovora, zakliče še enkrat.)* Zaga Pastor! Stanujoča *(prebere naslov na pismu)* Bulvar Žukov 1744, stanovanje 387, Moskva, Rusija. Naslov na pismu je pravilen. Ste doma? Ste doma? Niste doma! Potem pač niste doma, "kanježna."

Medved vstane in preklinjajoč odhlača v ozadje. Zavesa se odpre.

Slika št. 2:

Bunker pod prašičjim hlevom (Vilhar, kasneje Ivanka.)

(Dolenjska. Hiša Janka Špajzlja. Zatohel bunker pod prašičjim hlevom. Zgoraj slišimo kako krulijo prašiči, noter pa se pride skozi loputo v stropu. V bunkerju je prestrašen človek, ki se zelo boji, da ga ne bi dosegla roka)

pravice nove oblasti. Zmago Vilhar, beli poročnik in skriti ljubimec Jankove prešuštne žene Ivanke robanti v svojem prostovoljnem ujetništvu. Ivanka ga seveda tu spodaj skriva, na čase pa se ga tudi telesno prilasti. Vsega primanjkuje: hrane, pijače, seksa, včasih tudi zraka.)

ZMAGO (samogovor): Prekleta vojna! Pustila si me na cedilu. Kje je šnops? (*Pije iz zelenke z globokimi požirki*) Vse skupaj je ena velika svinjarija. Moja Slovenija! Ubogi zeleni dolenski kotički! Žgoč občutek šmarnice v želodcu! Pa župnik, prekleta črna ušiva dvolična podlasica! Vsi so pobegnili. Ali pa šli v maloro! Pa kaj sploh počnem tu spodaj? Na kaj čakam? (Zasliši se rahlo trkanje) Ja, hudiča!

(LOPUTA ZGORAJ SE ŠKRIPAJOČE ODPRE, SPUSTI SE LESTEV, IVANKA SE S KANGLICO V ROKI PO LESTVI SPUSTI V PROSTOR .)

IVANKA: Ku-ku! Jaz sem! (*PLEZA PO LESTVI NAVZDOL*) Tvoja Ivanka! Kje si moj skrivalček? Dobro sem te skrila tu, pod prašičjim hlevom! Kje je žival, speča v tebi? Drhtim, tako te potrebujem!

ZMAGO: Pusti me že enkrat!

IVANKA: Kaj ti je? Sam veš, da nisi tukaj zaradi mene, temveč zaradi sebe. Dokler se ne poleže...

ZMAGO: Kdaj? Kdaj bo konec lova?

IVANKA: Ne vem ... Zdaj je njihova svoboda... Iz lagerjev se vračajo ...

ZMAGO: Kdo?

IVANKA: Pižamarji ...

ZMAGO: Kdo?

IVANKA: Ja interniranci, ne! Tisti, ki jih Nemci niso pobili, pa so dočakali konec vojne...

ZMAGO: Kaj pa, če je tvoj Janko med njimi? Ko bi ta norec danes še enkrat zadegal tisto rdečo paradajzarico nadme, ta ne bi več zatajila ...

IVANKA: Ne, njega ne bo ...

ZMAGO: Zakaj?

IVANKA: Zato! Njega ne bo! Ne sme priti! Tako!

ZMAGO: A kdo kaj sumi, da sem tukaj?

IVANKA: Tašča, ta je nevarna. Nekaj se ji dozdeva ...

ZMAGO: Kako? Stara mati? Ga nimat kaj za srat!

IVANKA: A boš jedel sir? Prinesla sem ti ga v kanglici ...

ZMAGO: O, Jezus, spet sir!

IVANKA (šepet): Molči Zmago... Rada te imam ...

ZMAGO: Rada? Ja koliko let me boš pa še imela rada, pravzaprav, koliko let se bom še skrival? Odkrili me bojo! Pol boš tudi ti gor plačala tej novi oblasti... Rdeči komunistični! Prekleti anarhisti! Zdaj se oni smejejo pa krojijo usodo mojim bednim sotovarišem... Samo ven iz tvojega bunkerja pokukam v majske sončnino, pa mi bojda gre glava! Kaj bova?

IVANKA: Počakajva, da bo vsega konec ...

ZMAGO: Konec česa ...?

IVANKA: Te morije. Tega iskanja ljudi s krvavimi rokami ...

ZMAGO: So moje roke krvave, Ivanka?

IVANKA: Bojim se, da so. Ampak, jaz vem da si se boril za pravično stvar.

ZMAGO: Za naju pravično... Za one zgoraj pa je to zločin ...

IVANKA: Objemi me, o moj beli poročnik ...

*ZATEMNITEV. ŠUM PREMIKANJA DVEH TELES, KI GA PREGLASI PRAŠIČJE
KRULJENJE. ZAVESA. ŠPIC.V ŠPIC SPET PRIDE MEDVED, OBLEČEN
V RUSKEGA POŠTARJA.*

MEDVED (*Po možnosti naj bo v ruščini*): Zaga Pastor! Poštar tukaj! Pišem se Medvjed! Že včeraj sem bil tu pred vašimi vrati! Ste sploh še živi? Vas ni noter? (*Še enkrat pritisne na namišljeni zvonec. Pozvoni. Ker ni efekta se zasliši zvok trkanja na vrata.*) Imate pošto. Mednarodno!

MEDTEM SPREMEMBA SCENE, SPET V V STARI MLIN.

Slika št. 3:
Spet stari mlin

ZAGA IN JANKO V POSTELJI. PREBUJANJE. JUTRO.

ZAGA (*ki se počasi prebuja, zadovoljno pretegotvanje*): Dobro jutro striček Janko!

JANKO: Ne kliči me striček in vstani, prosim te! Pa obleci se. Tu okoli je vse polno sumljivih tipov. Zaga, zakaj je bilo sinoči potrebno vse tisto?

ZAGA: Hotela sem vam ustreči.

JANKO: Tisto, kar si storila včeraj, je bil zločin proti "savjetski červjeni armadji". Zbežala si od tam....

ZAGA: Zločinec vedno zbeži z mesta zločina. Tisti, ki izgine, tisti je kriv. Bežala sem stran od tam...po trnovih poteh ... Do vrh stegen sem se popraskala, pogledajte!

JANKO: Spet me vabiš, Zaga ...

ZAGA: Varno se počutim ob vas, Janko. Jokala bi, pa so se mi posušile vse solze...

JANKO: In kaj boš zdaj?

ZAGA: Ne vem... Samo proč od tod moram ... Nekam, kjer je mir ... Kjer me ne poznajo... Rada bi šla z vami striček ...

JANKO: Zaga, vračam se domov. Na Dolenjsko. Ves sem truden in bolan. Doma imam ženo hči. Pa tečno ostarelo mater, če je sploh še živa po tej moriji. Ko pridem domov, bom postavil vse na novo: brajde, da bo vino, preoral bom njive in pobral krompir, zaklal svinje, da bojo klobase ...

ZAGA: Klobase ...

JANKO: Vse bo drugače. Bo oblast poskrbela, da bomo imeli vsega dovolj. Govori se ...

ZAGA: Vzemite me s seboj, stric! Lejte, iščejo me. Tam, kjer ste vi doma, pa me sploh ne poznajo in tam me ne bo nihče iskal. Vam bom za deklo ali varuško., če se bo doma še kdaj zaslišal otroški jok. Zvečer pa bi ponižno legla v pod kotel svinjski kuhinji in se delala, kot da me sploh ni... (Jok)

JANKO: Moja žena Ivanka naju ne bo vesela. Sicer mi je pa prekleto vseeno. Ničesar več ne čutim do nje, saj sem prav zaradi njene nemorale dve polni leti krepnel v lagerju. Poslušaj, Zaga: v naši vasi so kraljevali beli. Ženi so veliko pomenili, meni ne. Noč in dan je tičala v cerkvi in belim nosila mojo, doma pridelano hrano. Od bunkerja do bunkerja. Trikrat na dan! Vsakdo izmed belčkov si jo je lahko privoščil po mili volji, kadarkoli si jo je želel. Samo na to je še gledala, kdo jo bo povaljal. Ko sem začel sem in tja

negodovati, me je nadržla, da se ne borim za našo stvar in da me bo prijavila da sodelujem z rdečimi. Vsi v vasi so vedeli, kaj je počela...

ZAGA (*Še vedno hlipa*): Jaz bi jo s sekuro. Vi ne?

JANKO: Premehak sem, Zaga. Tistikrat je v farovžu začel komandirati neki poročnik, belogardistični klavec Zmago Vilhar. Moja žena se je preselila kar k njemu, jaz pa sem ostal sam doma z otrokoma... Kolikokrat sem ponoči stal pod odprtim oknom tistega prekletega župnišča pa poslušal njeno grešno vzdihovanje ... Nekoč pa mi je prekipelo. Skozi okno sem nekega poletnega večera zadegal rdečo italijansko paradajzarico, ki sploh ni eksplodirala. Italijanska pokvarljiva roba. Vilhar pa je gol, kakršen je takrat bil, v strahu skočil skozi okno. Ravno predme.

ZAGA (se prične na ves glas smejati) Ves gol je priletel skoz okno?

JANKO: Gol kot ptiček. Za njim pa še moja žena Ivanka, ki tudi ni imela nič na sebi. Vilhar se je usral od strahu. Žena pa se me je lotila z nohti pa kričala kot furija... Jaz pa sem po tem mirno odšel k svojim zajcem.

(*ZAGA SE REŽI, TUDI JANKA POPADA SMEH*).

JANKO: Še isti večer so me beli odpeljali v Ljubljano, kjer je bil zbirni center za lageraše. (*smeš potihne*).

ZAGA: Pa jo imate, po vsem tistem, kar se je zgodilo, sploh še kaj radi?

JANKO: Ničesar več ne čutim do nje, umazanke! Zato boš šla z menoj, Zaga! Nič se ti ne bo zgodilo. Nihče te ne bo iskal pri meni, na Dolenjskem. Ne bojo te vlačili po zaporih in lagerju, kot so mene! Oba sva imela prav, karkoli sva že storila. Ti si grdavšu z zobmi pregriznila žilo utripalnice, jaz pa sem zadegal bombo. Tebi se je posrečilo, meni ne. Namen pa je bil isti ...

ZAGA: Hvala, stric Janko.

JANKO: Ni se mi treba zahvaljevati.

ZAGA: Ne iščejo me samo zaradi Rusa...

JANKO: Kaj pa si še ušpičila?

ZAGA: Imela sem sestro, dvojčico...

JANKO: Imela? Je nimaš več?

ZAGA: Med vojno je bila ta moja sestra gospodinjska pomočnica v Trstu.

JANKO: Gospodinjska pomočnica... Je to kaznivo?

ZAGA: V resnici je bila vohunka. Telegrafistka.

JANKO: Res? Za koga pa je delala?

ZAGA: Za Ruse.

JANKO: Kakšen paradoks.

ZAGA: Ko so Nemci ob kapitulaciji iz Trsta zbežali, je mislila, da je varna. Tretji dan po osvoboditvi je v njeno stanovanje vstopil nek človek. Tudi on se je skrival... Odkril je njo in oddajnik, potem pa jo je kaznoval. Prisilil jo je v nekaj nemoralnega... Vojne je bilo sicer konec, a pričela so se obračunavanja...

JANKO: Res?

ZAGA: Prisilil jo je menda, da je sedla na školjko v stranišču, potem pa je morala razpreti jutranjo haljo in med noge vtakniti kos sira.

JANKO: Jezus...

ZAGA: Potem jo je ustrelil v glavo. Tako so jo našli...

JANKO: In kako je bilo ime tvoji sestri dvojčici?

ZAGA: Ime ji je bilo Žaga.

JANKO: Žaga in Zaga? Čudna izbira. Moje sožalje...

ZAGA: Hvala.

JANKO: Kako pa veš za ta dogodek?

ZAGA; Sanjalo se mi je. Tlačila me je mora in vse, kar se je sestri zgodilo, sem doživljala jaz. Zato verjamem... Sicer pa smo dobili poročilo skupaj z osmrtnico. Mamo je pobralo od žalosti.

JANKO: Obleci se, Zaga, pa na pot! Dolenjska ni več tako daleč! Tam te bom skrila za nekaj časa, toliko da se zadeva vsaj malo pozabi. Pojdiva!

ZAVESA IN MENJAVA SCENE ZA NASLEDNJI PRIZOR. PRED ZAPRTO ZAVESO NASTOPI MEDVED. USEDE SE NA TLA, ODPRE POŠTARSKO TORBO, ODPRE NEKAJ PISEM, SEVEDA V RUŠČINI IN JIH NAGLAS PREBIRA, POTEM PA ODHLAČA V OZADJE. SCENA SE MEDTEM ZAMENJA. IZ NOTRANJOSTI STAREGA PREKMURSKEGA MLINA V KMEČKO IZBO, JANKOV DOM NA DOLENJSKEM. ZAVESA SPET GOR.

Slika št. 4:

Jankova domačija na Dolenjskem

Pri Janku doma. Prazen dom brez moškega. V glavni sobi na postelji bolehnna mati. Njena nezadovoljna snaha Ivanka pa na kolenih riba pod v prostoru. Nesoglasja se kar vrstijo...

GLASBENI VLOŽEK HARMONIKE, KI SE PRELIJE V NERAZPOZNAVNO MELODIJO, POTEM PA POČASI V TIŠINO, KI JO PREGLASI TIKTAKANJE STENSKE URE, KI BIJE TRETJO URO. VZDIHOVANJE MATERE MARIJE IN PREKLINJANJE NJENE SNAHE IVANKE. V OZADJU ROPOTANJE Z LONCI V OFFU.

MARIJA: Oh, Jezus...Oh, Jezus ...!

IVANKA: Kakšen Jezus! Dajte, izdihnite že! Spustite no že svojo dušo v nebo! Ne bo nič škode ...Do grla sem že sita tega vašega večnega vzdihovanja! Če ste res tako bolni, potem krepnite, če ne, pa pokonci, pa butarice vezat! Brezdelnežev ne bom redila, še posebno pa tistih ne, ki so v nadlego. Naj vas že vzame Jezus gor v nebesa, da bomo imeli mir tu spodaj!

MARIJA: Oh, Jezus ...

MAJA (*pride zadihana v prostor*): Mama, vse polno ljudi je na štacjonu!

IVANKA: Maja, otrok moj! Pridi k mamici!

MARIJA (*šepetaje*) Prasica, ne pa mamica!

IVANKA (*nejevoljno*): Ta progasti! Se vračajo - ti dachavci. Na postaji je vse polno teh pižamarjev. Za nobeno rabo niso. Moški, včasih nabiti z energijo, vriskajoči, danes izmučeni starci. Tudi v hlačah nič, pravijo ženske...

MARIJA: Svinja!

IVANKA: Ja, kaj je stara? Si se že naveličala klicati k sebi svojega Jezuščka? Kaj vas pa briga! Sicer pa: res nič ni z njimi, če že hočete vedeti! So mi ženske vse povedale! Lager jih je preveč izcuzal! Nekatero so čakale tri in celo več let, da bi prišle na svoj račun. Zastonj! Nekatero, pravim... tiste, ki so butaste. Poštenost in zvestoba je za žensko sicer vrlina, a v tem primeru ne. Preveč žge spodaj...

MAJA: Kje te žge, mamica? Ti ni dobro?

IVANKA: Zdaj mi je že... Nekatero stvari pomagajo.

MARIJA: Fej, snaha! Ne uči lastnih otrok o svojih naglavnih grehah! Sram te bodi! Raje se pojdi spovedat za svoje hudobije. Kaj se dogaja v tej hiši? Hudič te je obsedel, Ivanka. Ko se vrne moj sin Janko, ti bo že pokazal. Ne, ne bom molčala! Vse mu bom povedala. Najprej si zagrešila najhujši greh, ki ga

lahko zagreši verna zakonska žena, zdaj pa svojo hudobijo prenašaš še na svoja otroka. Skrbiš samo še za svojo prekleto rit, da bo potešena, za drugo ti ni mar! Iz čela ti raste, mar ne vidiš?

MAJA: Mamica, kaj je stari mami? Govori, da ti nekaj raste iz čela. Ne vidim, da bi ti kaj raslo...

IVANKA: Ničesar mi ne raste iz čela, otrok moj. Stara blebeče o stvareh, ki se je ne tičejo. Blede se ji že. Zdaj, ko se osemdeset letna poslavlja od tega sveta, od tlačenja te zemlje, mi poskuša brati levite v sveti jezi. Drugega ne zna in ne zmore. Tako je to ...

MARIJA: O, Jezus...

IVANKA: Nekaj ti bom povedala, stara! Drži gobec pred otrokoma, si slišala? Kaj pa te briga, komu ponujam svojo rit? Veliko predolgo si dihala ta zrak, zdaj je čas, da se umakneš, da izdihneš, pa spustiš svojo dušo, ker te ne morem več poslušati. Komu vse si pa ti grela svojo prehlajeno rit? Vsakomur, ki je to hotel. Zdaj si stara in gnila, pa tega ne moreš več početi, zato ti zavist uhaja iz vseh lukenj tvojega smrdljivega telesa. Še tistega edinega, ki si ga spravila na svet, nisi uspela vzgojiti tako, da bi znal življenje uživati dostojno. Žrtev vsega tega sem tudi jaz, ki moram životariti s teboj v tej zanikrni hiši in poslušat noč in dan, kdaj se bodo zaslišali koraki tvojega sina, mojega nesojenega slamnatega moža. A mene pa ni strah? Kdo pa na mene misli? (*NJEN GLAS JE VEDNO BOLJ JOKAV*) Povrhu pa imam še tebe na puklu! Preužitkarico, ki bi morala bit hvaležna, da vsaj kdo skrbi zanjo. Namesto hvaležnosti pa moram poslušat neslane moralnosti. Umri, madona, pa pusti drugim živeti svoje življenje!

ZASLIŠIJO SE KORAKI. VRATA SE ODPREJO. VSTOPI BORIS, ZADIHAN, Z EVFORIČNIM GLASOM.

MAJA: Mami, očka se vrača! Res! Slab je, počasi hodi, vendar je živ! Z njim je neka tetka. Ne poznam je. Ni od tukaj. Zdaj bomo imeli spet očka! Si kaj vesela, mama?

IVANKA: Bog se usmili...

MARIJA: Sem rekla! Vedela sem!

ZATEMNITEV. ZAVESA GRE SKUP. KMEČKA HARMONIKA, OZIROMA FRAJTONERICA SE SPET OGLASI S SVOJIM TUROBNIM GLASOM. NA ODER PRED ZAPRTO ZAVESO STOPI V ŠPIC MEDVED S HARMONIKO, KI HKRATI ZAIGRA IN ZAPLEŠE NJIHOVO "KALINKA MAJA".

Slika št. 5

Notranjost postaje ljudske milice.

PISARNA NOVE OBLASTI. HRUP, ŠUMI, VRATA SE NEPRENEHOMA ODPIRAJO IN ZAPIRAJO. ČLOVEŠKI GLASOVI. TELEFON PRESUNLJIVO ZAZVONI, DVIGNE PRVI MILIČAR.

GRABNAR: Ljudska milica tukaj! Svobodo narodu! Kaj? Mažgona? Ne, poročnika Mažgona ni tu. Ne! Ej, je kdo kje videl poročnika Mažgona? Ne, zaenkrat ga še ni! Verjetno je na terenu. Veliko je skrivačev! Poskusite čez uro ali dve! Smrt fašizmu! (odloži slušalko) Ti, Hajrudin, spet jih je poln štacjon ...

BRKIĆ: A onih, sa prugama na odjeći?
GRABNAR: Ja, prav tistih ... margarino jim talajo ... videl sem na lastne oči.
BRKIĆ: Čudi me, da ih je još tolko ostalo ...
GRABNAR: Izgledajo sestradani ...
BRKIĆ: A kako neka izgledaju, a? Nije mogo Švaba svih nahraniti. Pa to je sam ološ, ništa drugo. Čuo sam, da su preživjeli samo oni, koji su denuncirali ...
GRABNAR: Čakaj ... Kaj so? ... Denun... Denun ...
BRKIĆ: Dununcirali! To su obične izdajice!.
GRABNAR: Aja... Seveda
BRKIĆ: Margarinu im deliju, rečeš?
GRABNAR: Ja, pa sir, tisti UNRA amerikanski v kajlah ...rečem
BRKIĆ: I ja bih gutao sir !
GRABNAR: Nemogoče! Ti ne! Nisi pižamar! Kar pojdi tja, pa stegni roko! Oni sami te bojo nagnali stran. Tako je to. Nagrada za ovajanje: sir!
BRKIĆ: Ma neka idu u p.... Mi ovde čuvamo tekovine našeg oslobodilačkog boja!
VRATA SE HRUPNO ODPRO. VSTOPI POROČNIK MAŽGON.
MAŽGON: Zakaj sta tu?
GRABNAR IN BRKIĆ (*Vsak v svoji govorici zalajata*): Da paziva na varnost in svobodo naše nove domovine, tovariš poročnik Mažgon!
MAŽGON: Komu smrt?
GRABNAR IN BRKIĆ ENOGLASNO: Fašizmu in izdajalcem domovine!
MAŽGON: Tako je! Da mi tole znata podnevi in ponoči! Jasno?
GRABNAR IN BRKIĆ ENOGLASNO: Jasno, tovariš poročnik Mažgon!
MAŽGON: A je kaj novega?
BRKIĆ: Ceo transport pidžama ima dole na željezničkoj stanici.
MAŽGON: Pidžama? Kakšnih pidžama?
BRKIĆ: Lageraši...
GRABNAR: Rdeči križ pa jim deli sir!
MAŽGON: Vem. Naj žrejo, ko prej niso mogli.
GRABNAR: Miličarji pa smo lahko lačni, porka duš!
BRKIĆ: Druže poručniče Mažgon, jel da nije u redu! Nije, da bi čovjek povraćao po njima, ali ne čini mi se u redu! Ja kod kuće gutam repu i šargarepu, ko neki zec! A oni dobivajo sir - za izdaju!
MAŽGON: Kakšna izdaja, orkamadona? Kakšen sir? Bodi jasnejši!
BRKIĆ: Pa objasni mi zaboga, poručnik, kako je mogao čovek proći u lageru, ako se nije udvarao Švabi? A?
MAŽGON: Kje si to slišal?
BRKIĆ: Priča se se ... Nešto mora biti na tome. I onog Špajzela sam vidio medžu njima..
MAŽGON: Špajzelj? Špajzelj? Čakaj, ali ni to tisti ušivi podrepnik, ki je moral zato v lager, ker je zabrisal paradajzarico v domobransko gnezdo in to zato, ker se mu je žena onegavila s poveljnikom belih? Imam prav?
BRKIĆ: Kako da ne?! Špajzalj! Sa sobom je sad doveo neku kurvu, zavitu u čebe, ugojenu ko prase, i mladu! Ta nije logorska!
MAŽGON: Mi se moramo valjati z ostarelimi aktivistkami, oni božajo rosne deklice! Mi celo vojno švabu glavo...
GRABNAR: Kakšno glavo?
MAŽGON: ... naprodaj, oni pa lepo varno v lagerju! Nam naporno in nevarno službo, njim pokoj! O, tako pa ne!
GRABNAR: Kakšno glavo?

MAŽGON: O, tole bomo pa preverili! Ha! Najprej ga Rdeči križ nasiti z margarino, da se potem lahko razkazuje naokoli z mlado deklino, tako, malo za zabavo! O, tako pa ne!

BRKIČ: Pa kažem ja vama, poručnik!

GRABNAR: Kakšno glavo?

MAŽGON: Tvojo prešičjo, bedak! Kaj bomo pa zdaj? A? (*pogleda Brkića*)

BRKIČ: Direkt do Špajzelja! Tako bih ja!

MAŽGON: Tako bi ti? Normalno! Naravnost k Špazlju domov! (Prvemu): Ti se pa od soborca uči, svinjska glava, kako se takim rečem streže! Pokret!

GRABNAR: Schweinkopf ste mi rekli? Že dobro...

Zatemnitev. Zavesa skup. Sprememba scene. Izba pri Špajzljevih. Špic. Medved pride pred zaveso. V roki ima tri rdeče balone. Brunda rusko himno in odbija balone. Na koncu petja mu poči en balon. To ga prestraši, ker misli da nekdo strelja, zato panično izgine za zaveso.

Slika št. 6:
Jankova domačija

TIKTAKANJE URE IN VZDIHOVANJE MARIJE, LEŽEČE V POSTELJI

MARIJA: O, pa sem dočakala ta srečni dan. Ljudje so mi sporočili, da se moj Janko vrača, moj edini sin. Hvala ljubemu bogu, zdaj lahko mirno umrjem... Ne bo me več strah oditi s tega sveta ...

IVANKA: Takole... lepo se ulezite, mati. Še čajčka vam skuham. A boste rajši kamelce, al materino dušico?

MARIJA: A zdaj pa čajčka, ti lajdra? A zdaj ti pa strah para pregreto rit? Se bojiš mojega Janka? Ha, zdaj boš pa njemu plačala za vse grehe, ki si jih počela! No, pošlji mi dušico v nebesa! Pa zdaj vpij, da bolnim in brezkoristnim nič, če si upaš! Prosi za pokoro, svinja!

IVANKA: Ne vpijte tako glasno, mamka. Se vam blede, ali kaj? Čakajte, še čelo vam potipljem.

MARIJA: Roke proč, ti gnoj! Zdaj boš plesala tako, kot ti bosta ukazala Janko in jaz! Eno šalčko kamilc mi skuhaj na brzino. To je za začetek! Hitro!

IVANKA: Kamelce! Mamka bo kamelce! (*V PROSTOR PRITEČE VSA ZADIHANA HČI MAJA*)

MAJA: Že gre! Očka gre!

OTOŽNI GLAS FRAJTONERICE. HARMONIKA SE POČASI IZGUBI. ZASLIŠIJO SE UTRUJENI TEŽKI KORAKI. VRATA SE ODPRO. DESET SEKUND TIŠINE. SLIŠI SE SAMO TIKTAKANJE KMEČKE STENSKE URE.NA VRATIH JANKO IN ZAGA.

MARIJA: O, Jezus ...

IVANKA (*po daljšem premoru*): A si se vendarle vrnil ...?

JANKO (*po premoru*): Ja ...

IVANKA: Hm ...

ZAGA: Jaz ...

IVANKA: Kaj ti?

ZAGA: Tudi jaz sem se vrnila...!... Z Jankom ...

JANKO: Delala bo pri nas ... za skorjico kruha ...

IVANKA: Vrnila? Kako vrnila? Kdo pa si ti?

ZAGA: Zaga Pastor.

MARIJA: O, Jezus ...

MAJA: Mi že imamo eno mamico ...

MARIJA: Vlačuga, ne pa mamica ...

JANKO: Bolj potihno, mamica, bomo pol preklinjali!

IVANKA: Bi mi lahko povedal, kaj vse tole pomeni?

JANKO: To pomeni, da bo Zaga od zdaj naprej pri nas. A si mislila, da komaj čakam da te vidim, ali kaj? Po vsem tistem, kar je bilo?

IVANKA: Kaj pa je bilo?

MARIJA: Ne sprenevedaj se, snaha, saj te je moj sinko razločno vprašal! Če ne znaš odgovoriti na tako jasno vprašanje, pa izgini butarce vezat! Brezdelnežev v naši hiši ne bomo trpeli!

ZAGA: Saj grem lahko tudi jaz butarce vezat. Za skorjico kruha, ne?

JANKO: Počakaj, Zaga. A kaj je bilo, bi rada vedela? Kar sleci se do golega, pa ti bom še enkrat zabrisal rdečo paradajzarico pred noge!

IVANKA: Še nisi pozabil?

JANKO: A bi moral?

MARIJA: Ne odpuščaj ji, sine! Nič se ni spremenila, verjemi ...!

IVANKA: Škoda, ker me že takrat ni razgnalo na drobne koščke, pa mi zdajle ne bi bilo treba razlagati tistega mučnega dogodka. Če bi ti takrat bila zvesta, bi zavoljo tele flecke tukaj že videl svojega hudiča!

JANKO: Konec vojne je. Midva sva opravila ...

IVANKA: Kaj pa tvoj otrok? Tvoja hči Maja?

JANKO: Živel bo naprej, kot ti... Nič ti nočem. Sodilo ti bo življenje za vse nečednosti, ki si jih počenjala.

MARIJA: Ali pa jih še počenja ...

IVANKA: Tiho stara! Spor bomo rešili brez tebe!

JANKO: Ne tako proti moji materi, Ivanka! Ti nas že ne boš učila manir. nesramnost rodi nesramnost, zločin pa zločin!

ZAGA: Umila bi se ... Če je kaj vode pri hiši?

MARIJA: Vse je ... Zaga?

ZAGA: Zaga.

MARIJA: Vse je, Zaga. Pipa je v špajzi. umijte se ... Pa čaja mi skuhaj!

ZAGA: Takoj

IVANKA: Za prašiče bi morala pripraviti. Dalj bom klepetala, dalj bojo lačni ...

JANKO: Kdo?

IVANKA: Ja, prašiči! Jesti morajo, da bojo za rabo ...

MARIJA: Nekaj skriva pod prašičjim hlevom za hišo, verjemi sine!

JANKO: Kaj skrivaš, žena?

IVANKA: Ničesar! Prisežem ...

JANKO: Zaga, odslej boš spala pri meni. V zgornji kamri.

IVANKA: Tako, tako, a zdaj pa vračaš?

JANKO: Ja kako pa. žena? Od zdaj naprej bom jaz ukazoval! Najprej pa grem spat... Zaga, čez čas pridi za menoj, v zgornjo kamro...

IVANKA: Vedela sem... *(Zaga prinese materi Mariji čaj)*

MARIJA: Čaj je prevroč!

ZAGA: Se bom že navadila...

MARIJA: Zaga, pojdi se umiti, da boš čedna za mojega sina, skurbana snaha, ti pa pojdi k svojim prašičem za hišo, da bojo za rabo!

MAJA: Stara mama, kdo je za rabo in kdo ni?

LUČ DOL. ZAVESA SKUP. ŠPIC. MEDVED, S PISMOM V ROKI, VPIJE V FOLK Z RUSKIM NAGLASOM: »Zaga! Zaga Pastor!« ZA ZAVESO SPREMEMBA SCENE ZA BUNKER POD PRAŠIČJIM HLEVOM. TIKTAKANJE STENSKE URE SE SPREVRŽE V PRAŠIČJE KRULJENJE, KI JE SPRVA MOČNEJŠE. KO SE ODPRE LOPUTA IN SE UTIŠA, KO SE LOPUTA SPET ZAPRE. NASTANE TIŠINA. IVANKA IN ZMAGO SE POGOVARJATA ŠEPETAJE.

SLIKA 7:

Spet bunker pod prašičjim hlevom

ZMAGO: Danes pa ni bilo v načrtu, da prideš. Je kaj narobe?

IVANKA: Narobe. Hudo narobe. Janko se je vrnil iz lagerja. Nekaj sumi. Stara je nekaj zgofljala!

ZMAGO: Tvoj mož se je vrnil? Tisti, ki je s paradajzarico krotil svojo ljubosumnost?

IVANKA: Zmago, ni mi do šale, verjemi. Tokrat gre zares! Kako bova zdaj naprej, ne vem. Pred staro sem lahko prikrivala najino razmerje, pred Jankom ne morem.

ZMAGO: Kaj hočeš reči s tem? Mar naj zdaj zlezem iz te preklete prašičje luknje naravnost pred njihove puške in to njihovo rdečo komunistično svobodo? Kar naj mi sodijo, ampak ne živemu! Vse skupaj je samo zaradi tvojega moža. Tudi zdaj mi ne da miru.

IVANKA (jezno): S seboj je pripeljal vlačugo s Prekmurja, mlado cipo, beračico, vso v cunjah...

ZMAGO: Po stradežu v lagerju si privošči mlado soposteljnico? Ah, tega pa ni za verjet ...

IVANKA: Gleda ga kot boga. Zanima me, zakaj je šla z njim. Pred nečim mora bežati. taka razlika v letih ...

ZMAGO: Pobegnili bom od tu! Dosti je bilo tega skrivanja!

IVANKA: A si nor? Ja, nor si! Samo norec bi šel zdaj ven glavo nastavljat! Tu ostaneš, jaz pa zgoraj, dokler ...

ZMAGO: Dokler?

IVANKA: Dokler se ne bo kaj zgodilo. Poslušaj, moji obiski bodo zdaj bolj poredko, samo nujno, za hrano. Za druge oslarije se pa ne spleča tvegati. Že zdaj jim moram lagati, kako hranim svinje, da sem lahko pri tebi. Saj mi nihče več ničesar ne verjame!

ZMAGO: No, eno svinjo imaš več na hrani, ane? Kaj pa tisto?

IVANKA: Kaj?

ZMAGO: No, tingl-tangl?

IVANKA: Tingl-tangl? Aja, tisto. Ne tistega pa ne bo več ...

ZMAGO: A tako? Potem se čisto lahko zgodi, da me nekoč, ko boš prinesla novo žretje za svoje prašiče ne boš več našla tukaj. Tako več ne gre!

IVANKA: Kakor hočeš! Če odideš, se ne vračaj. Nova oblast nima usmiljenja z bivšimi belogardisti. Tudi sama sem v škripcih. Pomagala ti bom, kolikor bo mogoče, dokler boš tu, seveda. Zaspi zdaj! Gor moram! Adijo!

ZMAGO: Kosmate sanje! Kosmate sanje!

KO IVANKA ZGORAJ ODPRE LOPUTO SE SPET ZASLIŠI NEZNOSNO KRULJENJE LAČNIH PRAŠIČEV. KO SE LOPUTA ZAPRE - TIŠINA. ZATEMNITEV. MEDVED HLAČA ČEZ ODER Z BELIM PISMOM V ROKI. SPREMLJA GA ŠPIC. VMES ZA ZAVESO SPREMEMBA SCENE SPET V KMEČKO IZBO. MOČNO TRKANJE NA DURI.

MAŽGONOV GLAS V OFFU: *Odprite!* V imenu nove oblasti odprite zaboga!
GLAS MILIČARJA HAJRUDINA V OFFU: *Otvorite!* U ime nove vlasti!
MAŽGONOV GLAS V OFFU: Pa daj že utihni, Hajrudin s to tvojo latovščino!
 Jaz poveljujem!
*VRATA SE ODPRO. V PROSTOR VDRE RDEČI POROČNIK MAŽGON
 IN MILIČARJA HAJRUDIN BRKIČ TER MARTIN GRABNAR*

MARIJA: Oče naš ...

JANKO: Odkod ste se pa vi vzeli?

MAŽGON: Kaj pa zijate? Kot bi vas kaj presenetilo! Vsi roke v vis! Ljudska milica smo! Z nami pojdete, Janko Špajzljelj... Na zaslišanje... (*Miličarja vkleneta Janka Špajzlja*)

ZATEMNITEV. ZAJAVKA FRAJTONERICA, VMES PA PISK VLAKA IN PUHANJE PARNE LOKOMOTIVE. MEDVED S KOVČKOM STOJI KOT NA ŽELEZNIŠKI POSTAJI IN ČAKA NA VLAK. VMES VEČKRAT NERVOZNO POGLEDUJE NA URO. ZVOK PARNE LOKOMOTIVE V OFFU. MEDVED S KOVČKOM IMPROVIZIRANO STOPI NA VLAK. POTE M ZVOK VLAKA, KI ODPELJE S POSTAJE. KO VSE POTIHNE SE ZAVESA SPET DVIGNE, PA SE SLIŠI ROPOTANJE LONCEV V KUHINJI, RIBANJE KORENJA NA RIBEŽEN TER CVRETJE OCVIRKOV. SPET JANKOV DOM, TOKRAT BREZ JANKA.

Slika št. 8:

Špajzljeljev dom, glavna kmečka soba.

MARIJA: Zaga! Zaga! Čaj, ki si mi ga prinesla ni šipkov, ampak lipov! In spet prevroč!

ZAGA: Ja mati, trudim se, trudim ...

IVANKA: Zaga...

ZAGA: No?

IVANKA: Lagala si preiskovalcem glede vajinega odnosa? Sta se z Jankom imela lepo?

ZAGA: Ja...

IVANKA: Vedela sem! Prejkleto dobro sem vedela! Ha, lahko si mislim kakšen romantičen ambient je to bil. Janko, stari mlin...preperela vetrnica...

ZAGA: Vetrnica ni bila prav nič preperela. Kar dobro se je obračala. Prisežem...

IVANKA: Ti kar prisegaj, vendar se je tudi tebi vse izjalovilo. Tvojega ljubčeka so odpeljali. Kaj boš zdaj?

ZAGA: Obiskala ga bom. V kanglici mu bom prinesla kajlo sira. Poskušala se bom pogovoriti s stražarji.

IVANKA: Težko bo...

ZAGA: Ivana!

IVANKA: Ja?

ZAGA: Pa je bilo vse tisto res?

IVANKA: Kaj ljubica?

ZAGA: No, tisto z Vilharjem v postojanki ...?

MARIJA (s hreščečim glasom od zadaj): Res!

IVANKA (Sliši se klofutanje): A boš tiho, stara? A je tebe vprašala, ali mene?

MARIJA (Bevska): Av! av! av!

IVANKA: Av! Av! Avša!

MENJAVA SCENE. PASJE BEVSKANJE GRE SKUPAJ S TIKTAKANJEM STENSKE URE V TIŠINO. ZATEMNITEV. ZMEDENI MEDVED KOT DA JE STOPIL Z VLAKA. ZDAJ JE NA SCENI S KOVČKOM V ROKI. NE VE, ALI BI ŠEL V LEVO ALI V DESNO, RUSKE BESEDE NEGODOVANJA, NAZADNJE, MORDA KAKŠNA NJHOVA SOČNA KLETVICA, POTEM PA GRE VENDARLE V LEVO. NADALJUJE SE ZVOK VRIŠČA OTROK MED KEPANJEM, KORAKANJE VOJAŠKIH ŠKORNJEV PO ASFALTU.

Slika št. 9:

Postaja ljudske milice – zaslišanje. Prisotni: Janko, ki je zvezan na stolu, Zaga, Boris, Maja, Ivanka, Marija v vozičku poleg Janka, kasneje pa se prikažeta Mažgon in Grabnar, brez Brkića.

ZAGA: Pripravimo se. Zdajle bo zmagoslavno stopil skozi vrata komandir Mažgon. Tako!

JANKO: Kako veš, Zagica moja?

IVANKA: Tole sem pa zastopila. Zakaj ji ne rečeš še "moj kupček medu?"

MARIJA: Tiho snaha!

IVANKA: Tiho stara!

JANKO: Tiho žena!

ZAGA: Tiho vsi. Prihajajo!

VRATA SE SUNKOVITO ODPRO. V PROSTOR VSTOPIJO MAŽGON, BRKIĆ IN GRABNAR. MAŽGON KOT ŠEF SE USEDE ZA PISALNO MIZO, OSTALA DVA MILIČARJA PA SEDETA NA STOLE NA VSAKO STRAN PISALNE MIZE.

MAŽGON: Kaj pa zijate? Ste mislili, da jo boste tako poceni odnesli?

JANKO: Kaj je zdaj to? Sodišče?

MAŽGON (*uradno*): Janko Špajzelj! Pristopi!

JANKO: Kako? Privezali ste me na stol...

MAŽGON: Odvežita ga... Vidva, ja, kdo pa?

BRKIĆ: Dali odvežemo ili odrežemo?

MAŽGON: Odvežita ga s tega prekletega stola in ne komplicirajta, sta razumela? Kaj zijate? Janko Špajzelj... Veliko sem slišal o vas. A sem se medtem, ko ste se vi redili v lagerju, tolkel s švabi in belimi po naših slovenskih gmajnah. Zdaj mi tega ni treba več in svobodno hodim po naši zemlji. Pravica je zmagala, zato bo naša nova oblast krojila življenje in pamet vam vsem, pa če to želite ali ne. A gremo v srž zadeve: Janko Špajzelj, vi ste zadekali bombo nekega vročega poletnega večera naravnost skozi odprto okno belogardistične postojanke v vaši vasi. Vrgli ste paradajzarico točno skozi odprto okno belogardističnega poročnika Vilharja. Triinštiridesetega

leta julija, mesec pred kapitulacijo lahov. Lahko razložite smisel te vaše grdobije, Špajzelj?

MARIJA: Gospod miličar, saj ni počila!

MAŽGON: Briga me, ali je počila, ali ne! Zanima me vzrok, razumete? Je bilo dejanje storjeno iz revolucionarnih ali privatnih nagibov?

MARIJA: Revolucionarnih! Je imel Vilhar njegovo babo gor!

MAŽGON: Gospa mama, ste vi Špajzljev advokat?

MARIJA: Janko je moj edini sin...

MAŽGON: Vem, to vem, vendar sem zastavil vprašanje Janku Špajzlju, ne pa vam! Jasno?

MARIJA: Vam bom povedala kar naravnost: Njegova baba se je v župnišču gonila z Vilharjem osebno! Je pa že moral imeti vzrok, da je vrgel rdečko skozi okno v tisto sobo, kjer je škripalo! Bi se tudi vam zameglilo pred očmi, če bi se to zgodilo vam osebno!

JANKO: To sem storil iz revolucionarnih razlogov. To je bila moja privatna revolucija.

MAŽGON: A tako? Vaša privatna revolucija, ste rekli? Kje pa je zdaj vaša prešuštna žena, če je tako?

MARIJA: Tamle sedi! Kaj pa še delaš tukaj, snaha? Te nisem poslala butarce vezat?

MAŽGON: Gospa babica, bi vsaj za trenutek utihnili? Tu sem zato, da opravi zaslišanje, ki mi je naloženo s strani uprave, pa da svoje izsledke posredujem naprej na pristojno mesto. Bolj, ko boste oteževali delo, dalj bo trajalo. zato naj odgovarja izključno tisti, ki ga zaslišujem! Trenutno je v primežu Janko Špajzelj. Ponovil bom vprašanje: kje je vaša prešuštna žena?

MARIJA: Nisem vaša babica, ampak Jankova mati, sine!

IVANKA: Jaz sem še vedno Jankova uradna žena, nisem pa prešuštnica!

MAŽGON: Ali ste prešuštnica, ali ne, bomo seveda kmalu ugotovili. Torej, Ivanka Špajzelj, zdaj pa vas sprašujem: kaj je bil po vašem vzrok, da je vaš mož zadegal bombo skozi nastezaj odprto okno belogardističnega gnezda?

IVANKA: Vzrok? Nameraval me je ubiti, gospod miličar!

MAŽGON: Brez gospoda! Zdaj smo tovariši! Jasno? Torej, zakaj vas je hotel ubiti?

GRABNAR: Lahko jaz povem zakaj?

MAŽGON: Zakaj pa ti, Grabnar? Pripravi beležko in zapisuj! To je uradno zaslišanje!

GRABNAR: Razumem!

IVANKA: Bila sem pri Vilharju, takrat ...

MAŽGON: Aha, bili ste pri Vilharju, komandantu belčkov v vasi? Kaj pa ste iskali pri njem v župnišču?

IVANKA: Lakota je bila, pa sem malo po vasi za partizane fehtala. Sol... in ... jajčka. Vilhar je imel jajca, pa sem se oglasila pri njem, če bi mi jih bil pripravljen dati.

MAŽGON: Jajca za partizane?

IVANKA: Ne, pravzaprav zame. Enostavno, potrebovala sem jajca...

MAŽGON: Pa vam jih je dal, jajca, ta Vilhar?

IVANKA: Skoraj... Pravzaprav, ravno, ko mi jih je hotel dati, je skozi okno priletela italijanska paradajzarica, tako, da sva se oba z Vilharjem ustrašila in skočila skozi okno v prvega nadstropja. Spodaj, pod oknom pa je stal moj

mož, Janko Špajzelj, čisto rdeč v obraz... in penast! Pa režal se je kot slaboumnik!

MAŽGON: Špajzelj, kaj pa je bilo tako smešnega?

JANKO: Ta primopredaja jajc se mi je zdela jako čudna. Skozi okno sta priletela brez obleke. Naga, kot ptička. To se mi je zdelo na nek način smešno...

IVANKA: Bilo je grozljivo...

MAŽGON: V to ne dvomim... (*Grabnarju*): Ti! Piši! Ivanka Špajzelj je fehtala jajca za partizane in oglasila se je tudi v župnišču pri komandantu belogardistične postojanke Vilharju. Ravno ko ji je Vilhar skušal podariti jajca, je skozi okno priletela rdeča italijanska paradajzarica, ki jo je od spodaj skozi okno zadegal tozadevni Janko Špajzelj iz revolucionarnih nagibov. Pika. Naprej: bomba ni eksplodirala. Darovalec jajc, Zmago Vilhar in sprejemalka jajc Ivanka Špajzelj, sta v paniki da bomba eksplodira, skočila skozi na stežaj odprto okno v domnevno prvem nadstropju belogardistične postojanke. Pod oknom je stal na vsa usta režeč se, mož Ivanke Špajzelj, Janko Špajzelj, dokazano metalec bombe, očitno ves penast in zaripel...

GRABNAR: ...Ves penast in zaripel... V redu!

MAŽGON: Zakaj pa ste bili penasti in zaripli? Tega pa dozdej še nismo ugotovili?

JANKO: Mislim, da ste me to že enkrat vprašali, mar ne? Ampak, bi bili tudi vi penasti in zaripli, poročnik, če bi priletela skozi okno postojanke najprej vaša žena brez gat, za njo pa komandant belih, tudi brez gat!

MAŽGON: Če je ženska prosila jajca za partizane, je storila domoljubno dejanje, zato ni važno, ali ne bi smelo biti važno, kako je bila oblečena.

IVANKA: Tudi jaz tako mislim!

MAŽGON: In kaj se je zgodilo potem?

JANKO: Po skoku? Poslal me je v koncentracijsko taborišče!

MAŽGON: Kdo?

JANKO: Ja, Vilhar, tisti, ki je drugi po vrsti nag skočil skozi okno!

MAŽGON: Vrstni red skokov mi je ravno tako znan, kot vam! Ne razlagajte mi tega, kar že vem! Vilhar vas je potem poslal v kancet, jaz bi vas tudi.

JANKO: Kaj ste rekli?

MAŽGON: To, kar sem rekel, porka madona! Kje pa ste še videli, da bi vsak osebek kar povprek metal bombe skozi okna in to na ljudi, ki opravljajo domoljubna dejanja. Za kazen ste morali v lager. Ampak ste se tudi vrnili iz lagerja, če se ne motim?

JANKO: Seveda sem se... Saj zato sem pa zdaj tu!

MAŽGON: Ja, vidim. In zakaj ste zdaj tu?

JANKO: Ker sem se vrnil, zaboga!

MAŽGON: Tako je! Vrnili ste se. Koliko pa jih je ostalo tam? Kako to, da ste ravno vi zdaj tu? Me razumete?

JANKO: Ne.

MAŽGON: Vprašal sem vas čisto preprosto: Zakaj ste zdaj tu?

IVANKA: To tudi mene zanima.

JANKO: Ne razumem. Vrnil sem se pač. Preživel sem pekel taborišča! Je to kaj čudnega?

MAŽGON: Je!

JANKO: Kaj je tu čudnega?

MAŽGON: Ja hudirja, Nemeč vas je prišparal. Zdej pa jaz vas sprašujem zakaj?

JANKO: Preživel sem, ker...

GRABNAR: Ker ste Švabu ovajali druge taboriščnike!

MAŽGON: Tiho ti! Jaz sprašujem, jaz vrtim!

JANKO: Kaj sem?

MAŽGON: Saj vam je lepo povedal. Ker ste ovajali druge! Zato ste preživeli! Saj to je menda logično, kajne?

JANKO: To ni res! Kako morate...

MAŽGON: Molčite! Mi vse vemo! Zdaj pa nadaljujmo: kdo je tale oseba? (*Pokaže na Zago*)

ZAGA: Zaga Pastor.

MAŽGON: Koliko let štejete?

ZAGA: Osemnajst.

IVANKA: Vlačuga pobalinska!

MAŽGON: Špajzljeva, mar sem vas kaj vprašal? Vedno na novo vas moram opozarjati. Torej, Zaga Pastor, kmalu bomo ugotovili, če ste res oseba, za katero se predstavljate.

GRABNAR: Lajdra, tisočkrat prekleta!

MAŽGON: Kaj si rekel?

GRABNAR: Pravzaprav nič, samo ponovil sem, kar je že izrekla Ivanka Špajzljeva. Vse mora v zapisnik, tako ste ukazali, tovariš Mažgon. Gre za vaša vprašanja in za njihove odgovore. Tako!

MAŽGON: Tudi moja vprašanja? Tudi tista, bolj privatne narave?

GRABNAR: Ja, vse. Tako!

MAŽGON: Kje je tvoj pajdaš, tisti, kaj je že, Hajram Brkonjić, če se ne motim?

GRABNAR: Hajrudin, ne Harjam. Zunaj, na straži...

MAŽGON: Kakšna straža, madona? Zdaj je vedar svoboda! Pokliči ga sem, v postajo milice! Takoj! (*Grabnar odide ven in se vrne z Brkićem*) Kdo ti je ukazal stražariti pred komando?

BRKIĆ: Pa možda lahko pride kakav Švaba...

MAŽGON: Kakav Švaba, praviš? ali ste nori, ali sem bedak jaz? Svoboda je, tovariš Haj...haj ... Joj, kam smo padli. Odslej boš ti pisal zapisnik! Kako se pišeš?

BRKIĆ: Brkić Hajrudin!

MAŽGON: Vzemi svojemu pajdašu zapisnik iz rok, Brkić!

GRABNAR: A tako?

MAŽGON: Ja, tako! Zato, ker si bil preveč dosleden. Menda si v zapisnik vrgel vse, tudi tisto, kar ne more biti noter. Brkić, zdaj pa boš pazil na moj znak. Ko zamahnem z roko pomeni, da pričujoče besede spraviš v zapisnik. Si razumel?

BRKIĆ: Jesam... družje poručniče. Kada dignete ruku, to znači da zapišem u zapisnik besede, ki su bile izgovorene...

MAŽGON: Ti, Grabnar pa skoči v klet po lisice. Potrebovali jih bomo.

GRABNAR: Tečem! (*Izgine skozi vrata*).

MAŽGON: Nadaljujmo. Brkić, preberi besede, ki so bile nazadnje izgovorjene.

BRKIĆ (*počasi in zlogaje, ker mu slovenščina očitno dela težave*): Lajdra, tisučkrat prekleta!

MAŽGON: Aha, to ste vi, Zaga. Dobro. Kje sta se s Špajzljem pravzaprav našla? V lagerju gotovo ne.

ZAGA: V starem mlinu, okolica Sobote.

MAŽGON: Kaj ste tam iskali? Ste bežali pred čim?

ZAGA: Nabirala sem jagode. Jagoda za jagodo in pot me je pripeljala do starega zapuščenega mlina. Tam se je skrival Janko. Bila sem sestradana, Janko pa je imel kruh in špeh. Tako prijetno je bilo z njim. Bom kar odkrita. Poklonil mi je svoj plašč, prijetno topel, s progastim vzorcem.

MAŽGON: Zdaj pa Špajzelj. Dobro premislite kaj vas bom vprašal: ste bili morda z dekletom po imenu Zaga intimni?

JANKO: Ne da bi vedel...

MAŽGON: Zaga Pastor, zdaj pa vas sprašujem Zaga Pastor: ste spali s Špajzljem?

ZAGA: Samo za lice me je vščipnil.

MARIJA: Pošteno...

IVANKA: Vidim, da ste zamahnili z roko, se pravi, da boste to, pravkar izgovorjeno kosmato laž tudi spravili v zapisnik! Vam lahko tudi jaz povem, kaj se je dogajalo v tistem njunem starem mlinu. Ta kurba se je zatekla tja, ne vem sicer iz katerih razlogov, Janko, ta nedolžni ščinkavec pa da jo je samo za liček vščipnil? Dajte no, povaljal jo je, kakor sem jaz zdajle tukaj! Verjetno tudi iz revolucionarnih nagibov!

MAŽGON: Tega, ali je bila samo vščipnjena v lice, ali pa je spolno občevala z osumljencem seveda ne morem preveriti. Prič ni. Imam prav, Pastorjeva?

ZAGA: Tako je. Prič ni. Lahko mi verjamete na besedo, poročnik. Le zakaj bi vam lagala?

MAŽGON: Drugega, kot verjeti mi ne preostane. Konec koncev pa tudi ni bistveno.

IVANKA: Kakor za koga...

MAŽGON: Za našo novo oblast to ni bistveno, Špajzljeva! Jasno? Če pa je vaše psihično počutje zaradi tega, ali je šlo za vščip ali za spolni odnos, bistveno omajano, pa to lahko delno pripisete tudi sami sebi. Tudi vi niste popolnoma čisti, to vam lahko zagotovim!

ZAGA: Drugo jutro pa me je Janko vzel s seboj... Sem, na svoj dom.

MAŽGON: Zastopim. S čim pa se boste tu ukvarjali?

ZAGA: Vezala bi butare, gospej mami bi blazino podkladala pod glavo, kuhala bi čaj...

MARIJA: Izvrstno! Zdajle mi skuhaj čipkovega čaja, ne prevročega!

ZAGA: Zdajle? Dobro. Bi tovariš poročnik morda šilce žganjice?

MAŽGON: Zakaj pa ne?

JANKO: Kakšen hec pa je zdaj to?

MAŽGON (*Srkne ponujeno šilce in se strese*): Brrrrr! Dober! Vredna je svojega denarja, tale vaša Zaga, vendar svojega ljubčka Špajzlja nekaj časa ne bo videla...

ZAGA: Obiskala ga bom, nesla mu bom nekaj za pod zob...

GRABNAR (*Priteče v prostor z lisicami v rokah*): Koga naj uklenem?

MAŽGON: Tegale pižamastega Špajzlja!

JANKO: Zakaj pa mene? To bo pomota!

MAŽGON: Če se ne bi vrnili, vas seveda ne bi mogel ukleniti. Vse ptičke, ki se takole živi vrnejo iz lagerja odpeljemo. Govori se, da bo proces. Kaj se more? Oblast je oblast. Oblast narekuje, jaz izvršujem, mar ne? (*Brkiću*) Brkić, ukleni ga! Grabnar, ti pa spet primi zapisnik in kaj zapiši, tvoj kolega je očitno pametnejši, četudi ni iz teh krajev.

BRKIĆ (*Izvršuje ukaz*): Ne mrdaj!

GRABNAR (*glasno zapisuje*): Ne mrdaj!

MAŽGON: Bedak zagamani! Pospravi zapisnik! Špajzlja v zapor k Škufci, celica številka osem, ostali pa domov!

ZAGA: Janko!

GRABNAR: Tale Zaga me na nekoga spominja... nekje sem že videl to žensko...

BRKIĆ: Ma nemoj...!

MAŽGON: Gremo! Vidva, bi nehala klepetati? V službi smo!

ZATEMNITEV

MEDVED SPET NA SCENI PRED ZAPRTO ZAVESO. V ROKI DRŽI DVE KAJLI SIRA. ZAVPIJE V FOLK: "Unra kapitalisticki sir, tu!" Bajkal naš ruski socialisticki sir, tu!" Ktori bolji? Nu? Ktori bolji? VSEDE SE NA TLA IN IZMENIČNO POKUŠA OBA SIRA. PRI UNRI SE NAKREMŽI, PRI BAJKALU PA POKAŽE LEP ZADOVOLJEN OBRAZ. "Nu, ktori bolji? Kapitalisticki ili naš ruski socialisticki? Nu?" POŠTAR IZGINE S SCENE.

Slika št. 10.

Miličarja Grabnar in Brkić na straži v zaporu pred vrati celice.

GRABNAR: Celo noč sva že tu na straži! Spati prepovedano! Jestni prepovedano! Zamenjave od nikoder! Pa pravi šef, da v svobodi ni potrebno držati straže! Figole! Med vojno sem bil obveščevalec, zdaj sem pa navaden stražar!

BRKIĆ: Nas dvojica tu nismo važni, jer odlučuju drugi!

GLAS ŠKUFCE V OFFU: Spustite me ven! Spustite me ven!

GRABNAR: Kdo se dereš? Špajzelj?

GLAS: Ne, Škufca!

GRABNAR: Ne deri se, Škufca, ker ti nič ne pomaga! Raje opazuj svojega cimra Špajzlja, kot smo se domenili! Ta tudi ni čist!

BRKIĆ: Jesi čuo Škufac?

GRABNAR: Tale Špajzelj se mi zdi vseeno sumljiv. Le kaj mu bo tista kurba, ki jo je pripeljal s seboj. Zdaj je ne bo več potreboval.

BRKIĆ: Mene nije ni pogledala... Žena, mlada, lepa i zdrava. Zaga joj ime... Nije me ni приметila!

GRABNAR: Jasno, Brkić, če si pa Turek... Ti so v naših krajih vedno predstavljali nevarnost...

BRKIĆ: Nisam Turčin, ja sam Bosanac, ali sam isto ko ti, partizan! Pošteno!

GRABNAR: Meni pa vseeno nekaj ne gre iz glave. To ime... Zaga Pastor. Spominja me na slabe sanje. Pravzaprav na nek dogodek, ko sem bil še obveščevalec...

BRKIĆ: Pričaj... lakše če ti bit...

GRABNAR: Pred približno dvema mesecema, ko smo osvobodili Trst...

BRKIĆ: Da?

GRABNAR: Sprehajal sem se po mestu, sončen dan je bil, tretji dan svobode, nobenega Švaba več. Prvič v življenju sem videl morje in zamorce. Pa prostitutke, koliko lepih deklet, ki so se naslanjale na zidove hiš in vabile. A govorile so laško govorico, zato mi jih je bilo nerodno ogovoriti... Po njihovo znam samo besedo "Aiuto", kar pomeni "na pomaganje!"

BRKIĆ: Grabnar, tu nimaš kaj pričati, samo pokažeš lovu i onda ševa...

GRABNAR: Vem. Poslušaj naprej: Čudna sila me je vlekla v eno določeno hišo, sploh si ne znam razložiti zakaj. Povzpel sem se po lesenih škripajočih stopnicah čisto na vrh. Obstal sem pred vrati.

BRKIĆ: Jesi to raportirao poručniku Mažgonu?

GRABNAR: Nisem...

BRKIĆ: Zašto nisi?

GRABNAR: Ker se mi zdi, da mi nihče ne bi verjel...

BRKIĆ: Ajde nastavi...

GRABNAR: Obstanem pred vrati. Ugotovim, da so samo priprta...

BRKIĆ: Pa pričaj šta je bilo. Nemoj tu da damatizuješ!

GRABNAR: S prstom čisto potihom odrinem duri... Vstopim... Ne duha, ne sluha o kakšnem stanovalcu. Bogato pohištvo je pokrito s pregrinjali, tudi postelja, starinska, zakonska z umetno kovano ograjo... Tišina pa kot v grobu...

BRKIĆ: Plamen Kropa...

GRABNAR: Kaj? Kakšen plamen?

BRKIĆ: Pa ona vaša firma, koja radi umetničke metalne ograde, pa to bi ti morao bolje znati od mene!

GRABNAR: Ograja tu ni pomembna. Nadaljujem: Pregledam vse prostore, samo v klozet še nisem pogledal. A ko odprem vrata WC-ja, sedi na školjki mlada dama v razpetem šlafroku, pod njim gola. Pa mrtva. Prestreljena skozi glavo. Najbolj čudno pa je, da je skrivala med nogami kos sira. Kajlo ameriškega sira. Saj veš, darilo UNRE.

BRKIĆ: Sumljivo. I šta si ti uradio posle?

GRABNAR: Nič, vzel sem tisti kos sira, ki ga je stiskala med bedri, čeprav smo imeli takrat v Trstu, ko so Nemci morali zapustiti svoje magazin, hrane v izobilju. kasneje sem ga pojedel v neki temni ulici.

BRKIĆ: Pojeo si ga, zašto?

GRABNAR: Ne vem, kaj mi je bilo takrat. Vedel sem, da ga bom pojedel. Moral sem to storiti.

BRKIĆ: Pa ti si bolestan, čuješ? Pitam, kakvu ima to vezu sa Zagom Pastor?

GRABNAR: Saj to je tisto... Prav ta Zaga Pastor je tista mrtva ženska na WC-ju s sirom med nogami.

BRKIĆ: Kako? Mrtva žena opet živa in zdrava... Daj, daj...

GRABNAR: Prisezem, da je ona. Ne vem kakšna čarovnija je to, a tista ženska je bila prav Zaga Pastor.

BRKIĆ: Stoj! Ko ide?

ZAGA: Zaga Pastor.

GRABNAR: Zaga Pastor? Jezus, kakšno naključje...

BRKIĆ: Jesi li naoružana?

ZAGA: Sem. S kanglico.

BRKIĆ: Šta ima u kanglici?

ZAGA: Kos sira. Za Špajzljjevega Janka...

GRABNAR: O, groza! O siru govori! O kajli sira!

BRKIĆ: Zabranjeno je nošenje hrane političkim zatvorenicama!

ZAGA: Kaj pa zdaj?

GRABNAR: Zaga, dajte meni tisti kos sira! Rad bi vaš sir!

BRKIĆ: Ti si lud!

ZAGA: Vam to veliko pomeni, gospod miličar?

GRABNAR: Ogromno! *(Se postavi na vse štiri, kot pes in žre sir)*

BRKIĆ: Takvo nešto još nisam vidio u svom životu...

ZATEMNITEV IN MENJAVA SCENE

*NAŠ MEDVEDJI PISMONOŠA PRIDE SPET NA SCENO. ZAČNE SE SLAČITI,
KOT ZDAJŠNJA MODERNA MOŠKA STRIPTIZETA, ZRAVEN PA
ZAPOJE IN ZAPLEŠE SLOVAŠKO NARODNO:*

*Čerešničky, čerešničky, čerešne,
vy ste sa mi rozsypali po ceste.
Kto vás nájde, ten vás pozbiera,
ja som mala včera večer frajera.*

*Bol to šuhaj maľovaný, jak ruža,
toho som si vyvolila za muža,
ani by mu robiť nedala,
len by ťa pre krásu doma chovala.*

*Ako ružu, ako ružu červenú,
bola bych mu jeho ženu milenu,
ja bych bola jako lelija,
a on moja ruža, ruža červená.*

*A keď bych ho, a keď bych ho dostala,
potom by som sa mu veru vysmiala,
robiť buďe a ja tancovať,
preca si ja len viem chlapca vychovať.*

*KO MEDVED KONČA NASTOP PRED ZAPRTO ZAVESO, POBERRE OBLEKO IN IZGINE
SKOZI DVORANO.*

Slika št. 11

*Notranjost Špajzljeve hiše, pravzaprav dnevna soba. Na postelji Jankova
mati, bolna in betežna, kasneje se pojavi še poročnik Vilhar, ki je pobegnil
iz bunkerja pod prašičjim hlevom. Vilhar je v uniformi belogardističnega
poročnika.*

MARIJA: O, jesus! ... Zaga! čaja za staro mamo! Lipovega! Ivanka! Nikogar ni, a
jaz umiram!

VILHAR (Vstopi): Svetloba! Zrak! Diham! Diham svobodo! Eno bom zapel:

*Aiuto, aiuto, aiuto!
Krik naših vihra skozi hoste,
sovragove vrste so goste!
(Odneha, kot bi odrezal, ko vidi staro Marijo, ležečo na postelji)*

- MARIJA:** Kdo prepeva "Aiuto?" meni je potrebna Aiuto, ne tebi prišlek, kdorkoli si že! Stopi k meni, da te bolje vidim... Si naš?
- VILHAR:** Naš...
- MARIJA:** Črna baretka, mrtvaška glava na njej. Belogardist si, sine... Njihov si, ne naš...
- VILHAR:** Potem sem pa njihov. Imam krvave roke, mamka... Bežim, nikomur nič nočem. Vsi so me zapustili. Tudi Ivanka se ne meni več zame...
- MARIJA:** Ivanka? Misliš mojo snaho? Kdo si?
- VILHAR:** Zmago Vilhar, beli poročnik...
- MARIJA:** ... Ki je nag skočil poleti triinštiridesetega skozi okno postojanke?
- VILHAR:** Prav ta. Ne bom tajil. Še vrtajte.
- MARIJA:** Bom. Potem vam je moja snaha Ivanka znana?
- VILHAR:** Obema menda podklada... vam in meni...
- MARIJA:** Nama obema?
- VILHAR:** Tako je... Vam povšter pod glavo, meni rit.
- MARIJA:** Ste se skrivali pod prašičjim hlevom? Ta bunker je zgradil moj pokojni mož da bi se skrnil pred naborom za prvo svetovno vojno.
- VILHAR:** Mu je uspelo?
- MARIJA:** Je, vendar je leto kasneje padel s češnje in se ubil.
- VILHAR:** Žalostno. Slišal sem, da se je vaš sin vrnil iz lagerja?
- MARIJA:** Vrnil, a so ga takoj zaprli.
- VILHAR:** Res? Ali je spet kakšno finto napravil. Je spet na koga zadegal rdečko? Se mu žena spet goni naokoli?
- MARIJA:** Na nikogar ni ničesar vrgel, sinko. Samo živ se je vrnil iz taborišča. Oblast pravi, da se menda ne bi smel vrniti.
- VILHAR:** Še dvema mesecema sem držal puško v svoji nemirni roki, ko je šlo za Trst. Ko se zver brani, je najbolj nevarna - in jaz sem bil zver in bežal sem pred kaznijo. Tik pred vašo svobodo sem se zatekel v neko bogato hišo v strogem centru Trsta. Hiše bogatinov s fašistično preteklostjo so bile ponavadi prazne, kot zanalašč zame. In v hiši sem naletel na mlado agentko, Slovenko, vendar NKVD-jevska agentko, rdečo telegrafistko, ki je vzdrževala zvezo Trst - Moskva.
- MARIJA:** Kaznoval si jo, sinko?
- VILHAR:** Moral sem, ker bi drugače ona ubila mene. Povabila me je na večerjo, pravzaprav je imela samo sir. Kajlo sira, darilo UNRE. A ko sem skušal prijeto kajlo, je potegnila od nekod nož in planila nadme. Zvlekel sem jo v klozet, tako da je sedla na školjko in jo ustrelil v glavo. Tisti sir, ki sem ga še vedno držal v roki, pa sem ji porinil med noge. Potem sem zbežal. Imela je ilegalno ime: Žaga.
- MARIJA:** Žaga? Da ni bila slučajno Zaga?
- VILHAR:** Ne, Žaga, dobro sem si zapomnil.
- MARIJA:** Kako lepo znaš pripovedovati. Vzemi šnops tam v omari in nazdraviva... še zadnji štamperle pred smrtjo. Zdaj sem izvedela vse in lahko izdihnem. *(Vilhar odide po šnops, Marija pa prekriža roke na prsih in umre. Vilhar se vrne s steklenico žganjice).*
- VILHAR:** Gospa, šnopec... Prosili ste za šnopec... Ojoj, saj ne diha več! Prižgal bom svečo, kot se ob taki priložnosti spodobi! *(Na mizi gori sveča, Vilhar pa jo postavi tik ob vzglavje pokojnice, potem se zdrzne, ker zasliši korake)* Nekdo prihaja, skrnil se bom pod posteljo...

V PROSTOR PRIDE TA ZAGA IN IVANKA.

IVANKA: Mati, ste še živi?

ZAGA: Mati je umrla, mar ne vidite, da je prekrižala roki. Sveča gori. Čakaj, tukaj pa nekaj ni v redu.

IVANKA: Kaj ni v redu? Stara se je je stegnila...to pa ni slabo...

ZAGA: Že že, vendar je moral svečo ob njeni smrti uri nekdo prižgati, mar ne? Sama je menda ni?

IVANKA: Prav imaš, Zaga. Nekdo mora biti še v sobi.

ZAGA: Bojim se, da se nekdo skriva pod posteljo...

IVANKA: Pridi ven, kdorkoli si že! *(Izpod postelje se pojavi Vilhar)*

VILHAR: Ivanka! Nisem mogel biti več tam spodaj! Vseeno mi je, če me rdeči ubijejo, saj to je njihova svoboda, ne naša! Žaga?

ZAGA: Kdo kliče mojo pokojno sestro?

VILHAR: Vaša pokojna sestra? Jaz sem jo fental!

ZAGA: Kaznovati te bo treba!

IVANKA: Ulezimo se najprej vsi trije k mrtvi stari, pa se ti bo prikazala Marija.

VILHAR: Oh, ne že spet!!!

(Nagli koraki, vrata se hrupno odpro in v prostor planejo Mažgon, Grabnar in Brkić)

MAŽGON: Aretirani ste vsi štirje!

ZAGA: Štirje? Mamka ne diha več!

MAŽGON: Potem pa trije! Kaj pa delate vsi štirje v postelji? Pri tej hiši pa so očitno vsi mahnjeni na onegavljenje pod kovtrom, Jezus! Prve lastovke svingerstva! Zlezite že ven!

BRKIĆ: Ne mrdaj! Pokret!

VSI IZGINEJO SKOZI VRATA. PROSTOR OSTANE PRAZEN. MEDVED PRIDE IZZA ZAPRTE ZAVESE IN ZIJA V FOLK, DOLGO, POTEM VZAME DVE ZASTAVICI IN PRIČNE SIGNALIZIRATI, KOT TO POČNE VSA MORNARICA SVETA. KONČA IN IZGINE ZA ZAVESO-

Slika št. 12

POLITIČNI ZAPOR NEKJE V GLOBINAH KOČEVSKEGA ROGA. OKOLI OGNJA SEDIJO V KROGU ZAGA, IVANKA, JANKO, MAJA IN VILHAR. VSI SO OBLEČENI V PROGASTE ARESTANTSKE OBLEKE, RAZCAPANI IN POTRTI. STRAŽITA JIH GRABNAR IN BRKIĆ, KASNEJE PRIDE ŠE MAŽGON. V OZADJU NAMESTO SONCA SIJE VELIKA RDEČA ZVEZDA.

MAJA *(Zlaga iz ognja krompirje):* En krompir, dva krompirja, trije krompirji...

IVANKA *(Jo prekine):* Bi že nehala šteti ta krompir, hči?

MAJA: Zakaj? *(Šteje naprej)* Štirje krompirji, pet krompirjev, šest krompirjev ... Šest krompirjev? Nas pa je pet!

VILHAR: Nekaj tu ne bo v redu...

IVANKA: Kaj ne bi bilo v redu, ljubček moj?

ZAGA: Ljubček? Hahahahaha!

JANKO: Uporabite vendar zdravo logiko, ljudje... Vsakemu pripade en krompir, meni pa dva!
VILHAR: Dva? Zakaj pa vam dva?
JANKO: Ker sem dve leti stradal v lagerju, pa še leto tu, v Kočevskem Rogu. Bojo pa v taboriščni kuhinji že vedeli komu pripada več krompirja!
IVANKA: Tole pa ne drži vode... rekla bi, da so tu prisotne tri variante: Prva, nekdo nas provocira, druga, ker smo ubogi politični jetniki globoko v **gozdovih Roga in se mu smilimo...**
ZAGA: In tretja? Firbec me daje, pa ...
IVANKA: Tretja varianta pa je ta, da nam bojo poslali še ena lačna usta. Imam prav?
MAJA: Ta bo...
JANKO: Čigava usta pa?
IVANKA: Stara je mrtva ...
JANKO: Ne govori tako o moji materi, žena!
MAJA: Ja, to pa še ni vse. Ko sem morala sinoči okopati upravnikovega psa, mi je mati rekla da je babi umrla od šnopsa...
VILHAR: Jaz sem ji dal zadnji posvečeni šnopec, vendar od tega ni konec vzela...

*ZDAJ BOMO PA PREVZELI DIALOG OBEH MILIČARJEV. GOVORICA
 JETNIKOV, KI SEDI OKOLI OGNJA POSTANE ZDAJ MARGINALNA, A
 SE VSEENO SLIŠI KAKŠNA SUHA BESEDA ALI DEL STAVKA.*

BRKIČ: Jeli Grabnaru, jer smo nas dvojica isto arestanti?
GRABNAR: Kako to misliš?
BRKIČ: Pa isto smo za žicu, kao ovi delikventi...
GRABNAR: Porka duš, prav imaš!
BRKIČ: A najgore je to, da ih moramo poslušati svaki dan od jutra do mraka...
GRABNAR: Šef je ukazal, da nama ne sme uiti niti ena njihova beseda. Bodi vesel, da tebi ni treba pisati poročil. Prislušuj in molči!
BRKIČ: Ne znam zašto da šutim? Isto sam pismen, ko ti. A šef kaže, da sam Turčin...
GRABNAR: Ni daleč od resnice. Turkov pa se Slovenec boji že štiristo let...
BRKIČ: Ma daj, ne zajebavaj...
GRABNAR: Vse, kar govorijo je treba zapisati, seveda, ker nam direkcija UDBE v Beogradu še ni poslala grundigovega magnetofona, zato morava zapisovati peš.
BRKIČ: Pješice? Kuda?
GRABNAR: Ma bejž, če ne zastopiš! Zdaj sem si na jasnem, kdo je Žaga in kdo Zaga.
BRKIČ: Ko je ko, onda?
GRABNAR: Sestri dvojčici. Ne vem sicer, kdo ji je ubil sestro, a sir, ki ga je stiskala med bedri sem požrl jaz...
BRKIČ: O čemu ti pričaš? Opet o onom Trstu?

*V BLIŽINO SE SKRIVOMA PRITIHOTAPI MAŽGON. STRAŽARJA MU KAŽETA
 HRBET, ZATO GA NE SLIŠITA.*

GRABNAR: Poročnik Mažgon sumi. da se nekdo od njih pripravlja na pebeg...
BRKIČ: A koga sumi? Da ne nas dvojicu?

MAŽGON (*Stopi tik za njuna hrbta in zavpije, tako da ju pošteno prestraši*):
Seveda, vaju dva sumim! Ali se tako izpolnjuje ukaz? Komu vidva v resnici
prisluškujeta? Njim, ali sebi? Bedaka! (*Sedečim ob ognju*) Hej vi, ste že
pofruškali vsak svoj krompir?

ZAGA: Smo. Eden je bil viška!

MAŽGON: Kako? En krompir viška?

IVANKA (*Šepet*): Lahko bi brzdala svoj jezik, Zaga!

MAŽGON: To si lahko razlagam samo tako, da imate zaveznika v taboriščni
kuhinji, ali pa bedasti kuhar ne zna šteti, kar je tudi mogoče! Kdo dela ta
teden v kuhinji?

BRKIĆ: Škufac...

MAŽGON: Kdo?

GRABNAR: Škufca, tovariš poročnik!

MAŽGON: Oh, ta Škufca! Potem vrnite odvečen kromir, slišite?

IVANKA: Ni ga več, la, la, la...

MAŽGON: Kako ga ni več? Si ga ti snedla Špajzljeva? Kdor vpraša, je kriv!

IVANKA: Jaz...

MAŽGON: A se zavedate, da ste politični zaporniki v Kočevskem Rogu?

VSI ENOGLASNO (*Tudi oba stražarja*): Zavedamo se!

MAŽGON: No, če se zavedate, potem ne žrite viška krompirja. Naj vam bo
zaenkrat! Drugič bo pa kazen, razumete?

MAŽGON: Zdaj pa na delo! Janko Špajzelj!

JANKO: Tukaj!

MAŽGON: Upravnikova stara mama je za skopat!

JANKO: Razumem! (*Odide*).

MAŽGON: Zaga Pastor in Maja Špajzelj!

OBE HKRATI: Tukaj!

MAŽGON: Vzemita kiblo apna, pa v gost breze belit, da bojo še bolj bele!

ZAGA: Pojdiva, Maja... (*Odideta*).

MAŽGON: Ivanka Špajzelj in Vilhar!

OBA HKRATI: Ja!

MAŽGON: Tukaj, se reče!

OBA HKRATI: Tukaj!

MAŽGON: V kamnolom in z macolo but po kamenju!

IVANKA IN VILHAR: But! But! (*Odideta*).

MAŽGON: Straža!

GRABNAR IN BRKIĆ HKRATI: Straža tukaj!

MAŽGON: Vsakemu od vaju sem prinesel hruško, viljamovko... Tako! Da ne
bosta žrla samo sira!

GRABNAR IN BRKIĆ HKRATI: O, hvala šefe... (*Odideta*).

*MAŽGON ZDAJ OSTANE SAM. A SE IZ OZADJA POJAVI MEDVED, OBLEČEN
V POŠTARJA Z VELIKO TORBO, KAR JE BILO V ČASU PO VOJNI NA
KOČEVSKEM NAVADA, SAJ SO NA TAKO REDKO NASELJENEM
PROSTORU TEŽKO DOBILI SPOSOBNE PISMONOŠE.*

MEDVED (*Odpre torbo in izroči Mažgonu pismo*): Brunda, brunda...

MAŽGON: Hvala, medo, lahko greš.

MEDVED SALUTIRA IN ODIDE

MAŽGON (*Nervozno strga ovojnico in prebere vsebino naglas*) Direkcija iz Beograda sporoča da dobite pojutrišnjem dva grundigova magnetofona za potrebe prisluškovanja Špajzljive sovražne grupe. Sporočamo vam tudi, da obstaja sum, da namerava nekdo iz Špajzljive skupine pobegniti. Poostrite nadzor! Smrt fašizmu, svoboda narodu!

MAŽGON (*Zavzdihne*): Oh, Jezus Kristus... (*Mažgon oddide - oder je prazen*)

*ZDAJCI PRIDE PO NEKAJ SEKUNDNEM PREDAHU NA ODER MEDVED.
POČASI SNAME MEDVEDJO GLAVO. VIDIMO, DA JE SPODAJ ZAGA
PASTOR. IZ SVOJE VELIKE POŠTARSKE TORBE POTEKNE LIST
PAPIRJA IN PREBERE:*

ZAGA: Iz blagovnih rezerv sta čez dva dni res prispela dva grundigova magnetofona, vendar mene ni bilo več v taborišču. Preoblečena v taboriščnega poštarja sem pobegnila neznano kam.

ZAVESA IN POKLON